

ЗАХАРЧЕНКО Андрій / ZAKHARCHENKO Andrii,

*д-р юрид. наук, професор, завідувач
науково-дослідної лабораторії публічної безпеки громад,
Донецький державний університет внутрішніх справ,
м. Кропивницький, Україна
orcid.org/0000-0002-6359-2475*

ПРО ОНОВЛЕННЯ ПЕРЕЛІКУ ОБ'ЄКТІВ ПРАВА ДЕРЖАВНОЇ ВЛАСНОСТІ, ЩО НЕ ПІДЛЯГАЮТЬ ПРИВАТИЗАЦІЇ

Анотація. У роботі проаналізовано проблемні питання стосовно формування та затвердження переліку об'єктів державної власності, які забезпечують національну безпеку України і не підлягають приватизації. Наведено пропозиції щодо підготовки та затвердження оновленого переліку таких об'єктів.

Ключові слова: об'єкт державної власності, приватизація, державне підприємство, національна безпека.

ON THE UPDATE OF THE LIST OF STATE-OWNED ENTITIES THAT ARE NOT SUBJECT TO PRIVATISATION

Abstract. The paper analyses problematic issues related to the formation and approval of the list of state-owned entities that ensure the national security of Ukraine and are not subject to privatisation. Proposals on elaboration and approval of an updated list of such entities are presented.

Keywords: state-owned entity, privatisation, state enterprise, national security.

Одним із важливих факторів, що впливають на стан соціально-економічного розвитку України, є формування оптимального обсягу державного сектору економіки. Виконання цього завдання пов'язано із необхідністю затвердження та актуалізації переліку майнових об'єктів, які перебувають у державній власності й не підлягають приватизації як такі, що становлять матеріальну основу державного суверенітету. У зв'язку з триваючою широкомасштабною збройною агресією Російської Федерації проти України

зазначене питання набуло особливої значущості, адже в умовах воєнного стану роль державного сектору економіки суттєво зросла. Поряд із цим, в контексті визначення шляхів повоєнного відновлення держави також існує потреба «інвентаризації» наявного складу об'єктів державної власності та удосконалення підходів до управління такими об'єктами.

Необхідність затвердження переліку об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації, передбачено Конституцією України (п. 36 ч. 1 ст. 85) [1] та Законом України «Про приватизацію державного і комунального майна» (ч. 5 ст. 4) [2]. Однак, незважаючи на це, у 2019 р. раніше чинний Закон України «Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації» визнано таким, що втратив чинність [3], і оновленого переліку таких об'єктів дотепер не затверджено. Натомість підготовлений Кабінетом Міністрів України проєкт нового Закону «Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації» (реєстр. № 4020 від 02.09.2020 р.) [4], вже тривалий час перебуває на розгляді у Верховній Раді України. 30.03.2021 р. цей законопроект прийнято за основу, а 07.02.2023 р. його включено до порядку денного поточної сесії Верховної Ради України. Втім зазначений законопроект містить низку суттєвих недоліків, і його прийняття у запропонованій редакції може спричинити додаткові проблеми у сфері управління об'єктами державної власності.

Окремі питання, що стосуються формування переліку об'єктів права державної власності, які не підлягають приватизації, висвітлювалися у наукових працях О.А. Беяневич, Е.М. Деркач, Р.А. Джабраїлова, В.А. Устименка та інших представників юридичної науки. На наявність проблем щодо формування такого переліку раніше вже звертав увагу й автор [5]. Водночас у зв'язку з реєстрацією та розглядом вищевказаного законопроекту № 4020 вбачається потреба у додатковому опрацюванні порушеного питання.

Наведене свідчить про актуальність заявленої теми та доцільність її дослідження з метою обґрунтування відповідних пропозицій.

Даючи оцінку законопроекту № 4020, Головне науково-експертне управління апарату Верховної Ради України висловило стосовно його змісту низку слушних зауважень [6]. В доповнення до висновку Головного науково-експертного управління також варто звернути увагу на таке.

Вищеназаний законопроект передбачає затвердження переліків об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації, згідно з такими додатками:

- 1) перелік акціонерних товариств, у статутних капіталах яких частка корпоративних прав, що належать державі, не може бути меншою ніж 50% + одна акція та не підлягає приватизації;

2) перелік господарських товариств та об'єднань, у статутних капіталах яких частка корпоративних прав, що належать державі, становить 100%, державних комерційних та казенних підприємств, що не підлягають приватизації;

3) перелік об'єктів культури та спорту, що не підлягають приватизації;

4) перелік державних підприємств, що не підлягають приватизації, але можуть бути перетворені на господарські товариства;

5) перелік об'єктів лісового господарства, що не підлягають приватизації.

У зв'язку з наведеним, вбачається, що у пропонованих назвах вказаних переліків наявне некоректне використання термінології. Зокрема, оскільки державні комерційні та казенні підприємства мають статус юридичних осіб, і як такі не є об'єктами державної власності, у відповідному контексті більш доречно оперувати словосполученням «єдині майнові комплекси державних комерційних та казенних підприємств». Водночас з урахуванням положень ст. 5 Закону України «Про приватизацію державного і комунального майна» замість словосполучення «частка корпоративних прав, що належить державі» варто оперувати словосполученням «акції (частки), що належать державі у статутних капіталах господарських товариств».

Поряд із цим привертає увагу те, що, виокремлюючи вищевказаних переліків одночасно застосовано різні критерії їх формування (суб'єктний критерій, критерій приналежності окремих об'єктів до певної галузі та ін.), внаслідок чого запропонований варіант переліків виглядає несистемним. Зокрема, державні підприємства, що функціонують у галузях культури, спорту та лісового господарства, включено відповідно до переліків № 3 та № 5, державні підприємства, які можуть бути перетворені в господарські товариства – до переліку № 4, інші державні підприємства – до переліку № 2. Водночас попри назву переліку № 2, до нього включено й деякі державні установи (заклади).

Певні зауваження викликає й внутрішня структура пропонованих переліків. Зокрема, у переліку № 2 державні підприємства (господарські товариства, установи, заклади) розподілено на підгрупи з такими назвами: «Забезпечення національної безпеки (енергетична незалежність)», «Контроль за критичними природними монополіями чи ресурсами», «Атомна енергетика та поводження з радіоактивними відходами», «Виконання завдань публічної політики», «Виробництво об'єктів космічної діяльності», «Підприємства пробірнього контролю», «Спеціальні об'єкти зв'язку», «Об'єкти геодезії, картографії та кадастру».

Такий підхід не повною мірою корелює з положеннями ч. 5 ст. 4 чинного Закону України «Про приватизацію державного і комунального майна», яким передбачено, що Верховна Рада України за поданням Кабінету Міністрів

України затверджує перелік об'єктів державної власності, що не підлягають приватизації, відповідно до таких ознак:

1) об'єкти, що забезпечують національну безпеку України або приватизація яких створює істотні ризики для безпеки держави:

- підприємства з виготовлення та ремонту всіх видів зброї, що перебуває на озброєнні Збройних Сил України, інших військових формувань, утворених відповідно до закону, Служби безпеки України;

- підприємства атомної енергетики та підприємства, що працюють у сфері поводження з радіоактивними відходами;

- спеціальні об'єкти зв'язку;

- підприємства пробірного контролю;

- підприємства з виготовлення цінних паперів;

- підприємства, що забезпечують безпеку руху в повітряному просторі та навігації водними шляхами України;

- підприємства, що здійснюють топографо-геодезичні та картографічні роботи загальнодержавного призначення, зберігають матеріали Державного картографо-геодезичного фонду України та Державного інформаційного геологічного фонду України;

2) об'єкти соціально-культурного призначення, що забезпечують задоволення відповідних потреб суспільства, які не можуть бути повністю задоволені підприємствами, що перебувають у приватній власності, зокрема національні заклади культури.

Водночас положення ст. 4 Закону України «Про приватизацію державного і комунального майна» також викликають низку зауважень. Зокрема, у цій статті, з одного боку, за вибіркоким принципом прямо вказано конкретні підприємства, майно яких не підлягає приватизації (як-то: державне підприємство «Мультимедійна платформа іномовлення України», «Український державний центр радіочастот»), з іншого – наведено узагальнені ознаки різних підприємств, що мають враховуватися під час формування окремого переліку об'єктів державної власності, які не підлягають приватизації. Водночас деякі категорії підприємств двічі вказано у різних частинах цієї статті (підприємства з виготовлення та ремонту всіх видів зброї, що перебуває на озброєнні Збройних Сил України, підприємства з виготовлення цінних паперів та ін.).

Окремо варто зазначити, що Закон України «Про приватизацію державного і комунального майна» не містить згадки про можливість затвердження Верховною Радою України «переліку акціонерних товариств, у статутних капіталах яких частка корпоративних прав, що належать державі, не може бути меншою ніж 50% + одна акція та не підлягає приватизації» та «пере-

ліку державних підприємств, що не підлягають приватизації, але можуть бути перетворені на господарські товариства», і відповідно – не закріплює спеціальних ознак, за якими мають формуватися ці переліки. Між тим є очевидним, що критерії для формування переліків об'єктів, які підлягають «частковій» приватизації, не можуть бути однаковими з тими критеріями, які мають застосовуватися для формування переліку об'єктів, щодо яких діє «повна заборона» на приватизацію.

Усе вищенаведене дає підстави для висновку, що положення законодавства стосовно переліку об'єктів державної власності, які не підлягають приватизації, потребують комплексного перегляду та удосконалення. Для вирішення цього питання пропонується:

1) відхилити законопроект № 4020 як такий, що концептуально не узгоджується з ч. 5 ст. 4 Закону України «Про приватизацію державного і комунального майна» та деякими іншими законодавчими актами, що забороняють приватизацію окремих категорій об'єктів державної власності;

2) підготувати та прийняти два взаємоузгоджених закони – «Про внесення змін до статті 4 Закону України «Про приватизацію державного і комунального майна» (із закріпленням у цьому Законі оновлених критеріїв віднесення об'єктів державної власності до таких, що не підлягають приватизації) та «Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації» (з формуванням такого переліку на основі вищевказаних критеріїв).

Реалізація пропонованого підходу потребує прийняття відповідних узгоджених рішень Кабінету Міністрів України та Верховної Ради України як органів, до компетенції яких належить формування та затвердження переліку об'єктів державної власності, що не підлягають приватизації. Поряд із цим, безпосередня підготовка двох вищевказаних законопроектів може бути здійснена Міністерством економіки України (як центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері управління об'єктами державної власності) із залученням інших державних органів, у сфері управління яких перебувають об'єкти державної власності.

Список літератури

1. Конституція України: Прийняття на п'ятій сесії Верховної Ради України 28.06.1996. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Про приватизацію державного і комунального майна: Закон України від 18.01.2018 № 2269-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 12. Ст. 68.
3. Про визнання таким, що втратив чинність, Закону України «Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації»: Закон України від 02.10.2019 № 145-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2019. № 46. Ст. 302.

4. Проект Закону про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації (реєстр. № 4020 від 02.09.2020). *Офіційний вебпортал Верховної Ради України*. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/3822>
5. Захарченко А.М. До питання про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації. *Другі наукові читання пам'яті академіка В.К. Мамутова* (м. Київ, 3 липня 2020 р.). Наук. ред. В.А. Устименко. Київ: НАН України; ДУ «ІЕПД імені В.К. Мамутова НАН України», 2020. С. 52–58.
6. Висновок Головного науково-експертного управління апарату Верховної Ради України на проект Закону України «Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації» (реєстр. № 4020 від 02.09.2020). *Офіційний вебпортал Верховної Ради України*. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/3822>